

PAUza

Akademicka

Rok X

Tygodnik Polskiej Akademii Umiejętności

Nr 419

Kraków, 15 marca 2018

pauza.krakow.pl

pau.krakow.pl

Autorytety

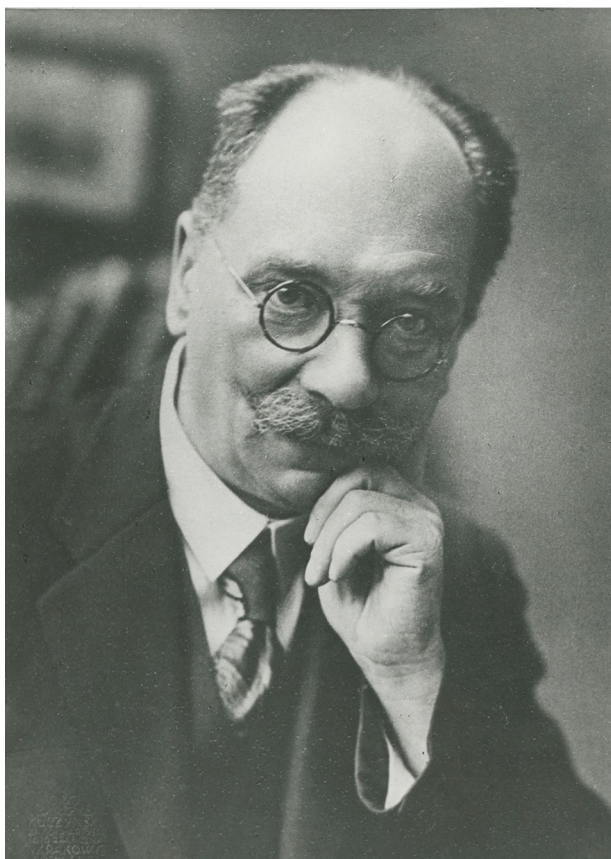
Stanisław Kutrzeba (1876–1946)

WACŁAW URUSZCZAK

Stanisław Marian Kutrzeba przyszedł na świat w Krakowie 15 listopada 1876 r. Jego ojciec Jan, prowadził w podwawelskim grodzie zakład introligatorski. Matką była Waleria Pawlikówna. Uczęszczał do Gimnazjum św. Anny w Krakowie, gdzie w maju 1894 r. złożył egzamin dojrzałości. Niezwłocznie po tym zapisał się na Wydział Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego, gdzie

Kutrzeba od dwuletniego stażu w Rzymie i Paryżu jako stypendysta Akademii Umiejętności. Po powrocie do kraju objął stanowisko adiunkta w Krajowym Archiwum Aktów Grodzkich i Ziemskich w Krakowie, gdzie przepracował siedem lat. Zdobyte doświadczenie archiwalne zaowocowało osiągnięciami badawczymi. W oparciu o krakowski zbiór ksiąg sądowych ziemskich i grodzkich powstała jego fundamentalna praca pt. *Sądy ziemskie i grodzkie w wiekach średnich* (Rozprawy Wydziału Historyczno-Filozoficznego Akademii Umiejętności, t. XL). Na jej podstawie 1 maja 1902 r. uzyskał habilitację na Wydziale Prawa UJ. Po jej zatwierdzeniu, docent Kutrzeba w lutym 1903 r. otworzył swój pierwszy samodzielny wykład akademicki o początkach parlamentaryzmu w Polsce, co było pierwszym krokiem w jego znakomitej karierze uniwersyteckiej. W 1908 r. uzyskał nominację na profesora nadzwyczajnego historii ustroju Polski na Uniwersytecie Jagiellońskim. Cztery lata później został profesorem zwyczajnym w Katedrze Historii Prawa Polskiego UJ. Tematyka jego wykładów była zróżnicowana: dzieje ustroju Polski, źródła dawnego prawa polskiego oraz dawne prawo sądowe, karne i procesowe. Prowadził także seminarium. Jego uczniami byli: Józef Rafacz, Roman Grodecki, Adam Vetulani, Bogusław Leśnodorski, Władysław Sobociński. Stanisław Kutrzeba był nie tylko świetnym wykładowcą, ale przede wszystkim znakomitym badaczem przeszłości polskiego państwa i prawa. Lista jego publikacji liczy 464 tytuły. Sławę przyniosła mu *Historia ustroju Polski w zarysie*, której pierwszy tom pt. *Korona* ukazał się w 1905 r. Napisane jako podręcznik uniwersytecki dla studentów prawa, dzieło to stanowiło zarazem pierwszą syntezę dziejów polskich instytucji ustrojowych. Historia ustroju *Polski* zyskała szeroki rezonans społeczny i wielką popularność. „Unaooczniła ona – pisał Stanisław Grodziski – cały przebieg procesu dziejowego, od powstania państwa poprzez jego wielkość i potęgę, ku upadkowi”. [S. Grodziski, *Stanisław Kutrzeba 1876–1946*,. W służbie nauki, nr 2, PAU, Kraków 1998, s. 8]. W sumie ukazało się osiem wydań, ostatnie w 1948 r. Opublikowano ją też w tłumaczeniach na języki rosyjski (1907) i niemiecki (1912). Wychowany w kulcie pracy pozytywnej, swoją pracę naukową Kutrzeba pojmował jako służbę dla kultury polskiej. W niepodległej Polsce swoje zainteresowania badawcze skupił na dziejach ustrojowych Wielkiego Księstwa Litewskiego. Owocem

Fot. Zbiory Specjalne, Biblioteka Naukowa PAU i PAN w Krakowie

odbył studia w latach 1894–1898. Wielki wpływ na jego formację naukową wywarł Bolesław Ulanowski, historyk prawa i profesor prawa kościelnego. Pod jego kierunkiem Kutrzeba uzyskał stopień doktorski, składając 9 października 1898 r. wymagane rygoroza. To właśnie Bolesław Ulanowski nakłonił młodego absolwenta UJ do zajęcia się historią prawa. Swoją drogę naukową rozpoczął

Kraków

Partnerem czasopisma jest Miasto Kraków

► badań lituanistycznych Kutrzeby były m.in.: znakomite wydawnictwo źródłowe nieprzemijającej wartości: *Akta unii Polski z Litwą 1385–1791*, wydane wspólnie z Władysławem Semkowiczem w 1932 r. oraz *Historia ustroju Polski*, t. II – *Litwa*. Narodowi służył nie tylko piórem. Był doradcą misji polskiej na konferencję wersalską w 1919 r. Uczestniczył w pertraktacjach rządowych polsko-czechosłowackich w 1925 r. w sprawie delimitacji

ficzny UJ nadał mu najwyższą uniwersytecką godność – doktorat honoris causa. Był to jego drugie tego rodzaju wyróżnienie. W 1929 r. został doktorem h.c. Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie. Uzyskał też odznaczenia państwowe, w szczególności Krzyż Komandorski z Gwiazdą Orderu Odrodzenia Polski (1930).

Lata okupacji 1939–1945 r. nie przerwały jego aktywności publicznej. Zwolniony z obozu koncentracyj-

Zbiory Specjalne, Biblioteka Naukowa PAU i IPAN w Krakowie

Zdjęcie z oficjalnej wizyty ministra spraw zagranicznych Czechosłowacji Edwarda Benesza w Polsce

Przy stole siedzą m.in.: Zygmunt Lasocki (pierwszy z lewej), prof. Stanisław Kutrzeba (drugi z lewej), wiceminister spraw zagranicznych Czechosłowacji Vaclav Girska (siedzi drugi od prawej). 21-23 kwietnia 1925, Warszawa

granicy. Wspaniałą kartę zapisał Stanisław Kutrzeba w Polskiej Akademii Umiejętności, której członkiem korespondentem (jeszcze Akademii Umiejętności) został w 1914 r., a członkiem czynnym w 1918 r. Pełnił w niej ważne funkcje: sekretarza Wydziału Historyczno-Filozoficznego (1919–1926), sekretarza generalnego 1926–1939 i prezesa (od maja 1939). W okresie jego kierownictwa uruchomione zostały doniosłe przedsięwzięcia naukowe, w szczególności rozpoczęto wydawanie *Polskiego Słownika Biograficznego*. W 1930 r. został otwarty Wydział Lekarski PAU, w 1934 r. powstał Ośrodek Studiów Polskich (Centre d'Etudes Polonaises) w Paryżu.

Uznanie środowiska uniwersyteckiego, jakim darzono Stanisława Kutrzebę, znalazło swój wyraz w powierzeniu mu w październiku 1932 r. szaczonej funkcji rektora Uniwersytetu Jagiellońskiego. W 1938 r. czterdziestolecie jego pracy naukowej uczczono okazałą księgą jubileuszową pt. *Studia historyczne ku czci Stanisława Kutrzeby* (Kraków 1938). Jednocześnie Wydział Filozo-

nego w Sachsenhausen w lutym 1940 r., gdzie znalazł się w wyniku Sonderaktion Krakau, czynnie włączył się w działalność Uniwersytetu Jagiellońskiego w podziemiu. Był dziekanem jego Wydziału Prawa, jak też kierował tajną działalnością Polskiej Akademii Umiejętności. Administrował funduszem pomocy dla środowiska akademickiego. Jego domowa biblioteka stała się pracownią naukową, której podwoje były otwarte dla zainteresowanych historyków i prawników. W obliczu wydarzeń politycznych, jakie niosło ze sobą zakończenie wojny, nie pozostawał bezczynny. Jako prezes PAU wyjechał w czerwcu 1945 r. do Moskwy na zjazd Akademii Nauk ZSRR. Tam też wziął udział w rozmowach, w następstwie których doszło do powstania Tymczasowego Rządu Jedności Narodowej, z którym wiązał – jak wielu innych – nadzieje na obronę niezawisłości Polski. Nadwątlone zdrowie nie pozwoliło mu na kontynuowania aktywnego życia. Zmarł w Krakowie 7 stycznia 1946 r., okrywając żalobą naukę polską.

WACŁAW URUSZCZAK
Uniwersytet Jagielloński

Otrzymaliśmy list podpisany przez pięciu informatyków, omawiający sprawę sposobu oceny wyników badań naukowych w tej dyscyplinie. List jest zbyt długi, abyśmy mogli zamieścić go w „PAUzie”, podajemy więc link, gdzie można go znaleźć, zachęcając równocześnie Czytelników do zapoznania się z tym tekstem, dobitnie wskazującym na konieczność opracowania nowego systemu ocen, który będzie specyficzny dla każdej dyscypliny. Dotychczasowe próby oceniania całej nauki jednym algorytmem prowadziły bowiem zawsze do drastycznych błędów i absurdalnych rezultatów.

Redakcja

List Otwarty (Pięciu) Informatyków

Redakcja otrzymała również odpowiedź prof. L. Roszkowskiego na zarzuty podniesione przez prof. E. Malca i prof. A. Staruszkiewicza („PAUza” 415) wobec do niektórych sformułowań w jego artykule „Młoda, fascynująca, obiecująca, ... – i już pełna sukcesów” („PAUza” 410). Ze względu na brak miejsca, nie możemy zamieścić tego tekstu w całości. Zainteresowanym tą specjalistyczną dyskusją wybitnych fachowców, podajemy link, pod którym można z tą odpowiedzią prof. Roszkowskiego się zapoznać.

List prof. L. Roszkowskiego w odpowiedzi na list profesorów E. Malca i A. Staruszkiewicza – („PAUza” 415).